

TEZAURUL DE PODOABE DACICE DIN ARGINT DE LA SĂLIȘTEA (fost Cioara, jud. Alba)

DE

LIVIU MĂRGHITAN (Deva)

Descoperit în urmă cu 148 de ani, tezaurul de podoabe din argint dacice de la Săliștea (fost Cioara, jud. Alba), prin varietatea și numărul apreciabil de obiecte, „ocupă un loc de frunte printre tezaururile de argint dacice”¹, apreciere făcută de Vasile Pârvan și care este valabilă și în prezent.

În literatura de specialitate acest grup de piese ornamentale a fost adus în discuție în cursul secolului trecut, încercându-se diverse interpretări în privința apartenenței și a cronologiei². De la studiul reputatului arheolog Vasile Pârvan privind placa de argint cu reprezentări antropomorfe³, acest valoros fond n-a constituit la noi obiect de studiu în lumina bogatului material documentar cu privire la arta prelucrării metalelor prețioase de către daci, furnizat de amploarea cercetărilor arheologice din ultimele două decenii. O explicație poate fi faptul că tezaurul se păstrează în străinătate.

Bibliografia veche consemnează că tezaurul se păstrează în Colecția de antichități și monede din Viena, fiind inventariat de la numerele 180 la 203⁴. Actualmente aceste date nu mai corespund realității. Tezaurul a fost transferat și reinventariat la Muzeul de istoria artelor cu sediul în capitala Austriei, instituție care ne-a pus la îndemână documentația de care dispune⁵. Din păcate, din numărul apreciabil de piese, 62 de bucăți cunoscute în anul 1850 de J. Arneth⁶ (cifră care după cum

¹ Vasile Pârvan, *Getica*, București, 1926, p. 531.

² Joseph Arneth, *Monumente des K.K. Münz. und Antiken Cabinettes in Wien*, Viena, 1850, p. 79, nr. 95; Sacken-Kenner-Goos, *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, Sibiu—Hermannstadt, 1876, N.F., XII, p. 481, 508; *AE*, VI, 1886, p. 397—388; VIII, 1888, p. 277; XII, 1892, p. 410; XIII, 1893, p. 201.

³ Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 531—533, 535—536, 538, 559, 622—623, 785.

⁴ Fr. Rómer, *A Nagyváradi ezüst lelet*, în *AE*, VI, 1886, p. 387—388.

⁵ Aducem și pe această cale mulțumiri directorului Muzeului de istoria artelor din Viena, Dr. Rudolf Noll.

⁶ Joseph Arneth, *loc. cit.*

vom vedea mai jos este și ea inferioară numărului de podoabe descoperite), există 31 de obiecte, inventariate cu numerele următoare : VII A 195—201 ; VII A 203—205 ; VII A 207—211 a și b ; VII A 212—217. Piese de la pozițiile VII A 202 și VII A 206 s-au pierdut în cursul evaluării colecțiilor muzeului în al doilea război mondial⁷. Mai trebuie să menționăm că la numărul VII A 197 sînt incluse unsprezece obiecte mărunte : cinci pandantive de formă de „cuie” și șase „zale” din sîrmă răsucită avînd extremitățile rulate în formă de urechiușă.

Pe baza bibliografiei mai vechi și, mai ales, a însemnărilor din inventarele și procesele-verbale privitoare la acest tezaur de la muzeul vienez vom aduce cîteva date nepublicate pînă acum în legătură cu anul, locul, numărul și chiar interpretarea obiectelor descoperite la Săliște.

J. Arneth, și după el și ceilalți autori⁸ din secolul trecut, afirmă că tezaurul s-a găsit în anul 1821 la Cioara, fără a face vreo mențiune cu privire la localizarea în teren a descoperirii. În realitate tezaurul a fost scos la iveală în anul 1820, în vatra satului, de către locuitorul Matei al lui Ștefan Molodeț⁹. Obiectele au fost imediat transferate la Zlatna, de unde s-a înaintat la Viena un raport referitor la această descoperire, redactat de organele administrative locale. J. Arneth precizează, după cum am mai arătat, numărul podoabelor de argint de la Cioara existente în colecția Muzeului din Viena, fără să remarcă amănuntul că s-au achiziționat de la descoperitor numai 3/4 din greutatea tezaurului. Restul de 1/4, compus din „obiecte nereprezentative”¹⁰, a rămas în Transilvania.

În nota din 5 martie 1821, existentă în inventarul din același an al Colecției de antichități și monede din Viena, figurează următoarele obiecte ce au fost achiziționate din tezaurul de la Cioara : o placă de argint, un lanț, un fragment de corn, patru brățări, două fibule întregi și două fragmente și alte 48 de obiecte. Existau deci 59 de piese, număr foarte apropiat de cifra dată de J. Arneth. Diferența de trei obiecte bănuim că e consecința modului în care s-au luat în considerare fibulele fragmentare sau eventual alte piese mărunte. E greu de acceptat că această diferență de trei piese dintre numărul obiectelor dat de J. Arneth și al celor menționate în nota din 5 martie 1821 să poată reprezenta pătimea neachiziționată. Presupunem deci că întregul tezaur depășea cifra de 62 de exemplare. Dacă în privința numărului de obiecte componente ale tezaurului datele pe care le avem la dispoziție ne îndreptătesc să presupunem că au fost mai mult de 62 de piese, fără să putem preciza numărul lor real, în privința greutății prezumtive a întregului fond putem spune mai mult.

Exceptînd obiectele VII A 202 și VII A 206 pierdute în împrejurările arătate, greutatea pieselor existente este de 747,05 g¹¹. Dacă adăugăm încă 249 g, cifră ce reprezintă 1/3 din greutatea actuală a teza-

⁷ Piese pierdute : o paftă cu două nituri (VII A 202) și un tub din două fragmente (VII A 206 a și b). Informație transmisă de Kunsthistorisches Museum.

⁸ Vezi nota 2.

⁹ Inedite. Inventarul Colecției de antichități și monede, anul 1821, Viena, p. 482.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Cîntărirea obiectelor efectuată în laboratorul Muzeului din Viena.

urului, adică echivalentul pieselor neachiziționate în anul 1820, se ajunge la cantitatea de 996,05 g de argint. Împreună cu cele două piese pierdute ar atinge circa 1 kg de metal nobil. Chiar dacă această evaluare reprezintă minimul greutateii acestui tezaur, îl situează totuși în rîndul celor mai considerabile descoperiri de obiecte de podoabă din argint dacice cunoscute pînă în stadiul actual al cercetărilor.

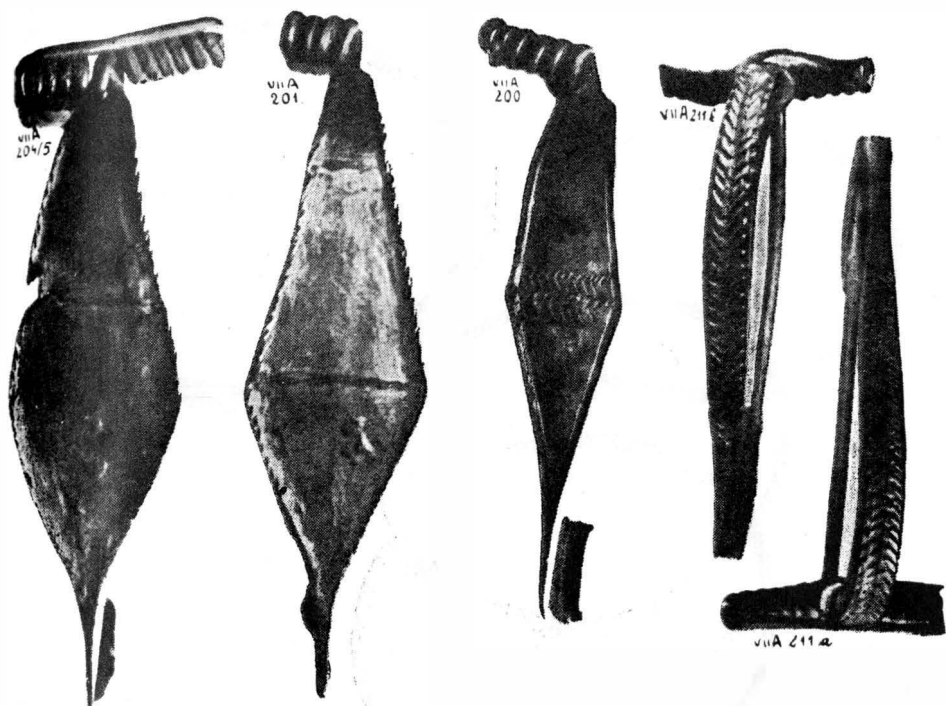

Fig. 1. — Fibulă cu piciorul aplatizat.

Cinci fibule, patru brățări, două colane, un lanț, trei inele pluri-spirale, trei aplici rotunde, un fragment de mîner, o placă de argint, cinci „cuie” și șase „zale”, în total treizeci și unu de obiecte, se mai păstrează din tezaurul dacic de la Săliște (Cioara).

Comparînd lista obiectelor remisă de Muzeul de istoria artelor din Viena cu cea mai „amplă” descriere a acestui tezaur¹² (comentariu confuz, incomplet, cu greșeli de tipar), pot fi determinate, pentru o bună parte dintre podoabe, vechile numere de inventar. O certitudine în plus în privința apartenenței lor la acest fond, pe care îl vom prezenta în rîndurile ce urmează.

Fibule. Privitor la acest grup de obiecte constatăm o neconcordanță între datele bibliografice vechi și numărul de fibule existente. În notița citată (5 martie 1821) sînt enumerate patru piese de acest gen, două

¹² Fr. Rómer, *loc. cit.*

întregi și două fragmentare, pe cînd publicația din 1886¹³ atestă șase fibule. În prezent se păstrează cinci exemplare, dintre care trei fibule cu piciorul aplatizat, în formă de scut (VII A 204—5, nr. vechi 197—37,37 g; VII A 201, nr. vechi 186—29,31 g; VII A 200, nr. vechi 185—24,40 g) și două fibule cu piciorul arcuit (VII A 211a, nr. vechi 196—36,18 g; VII A 211b, nr. vechi 191—36,08 g). Foarte probabil

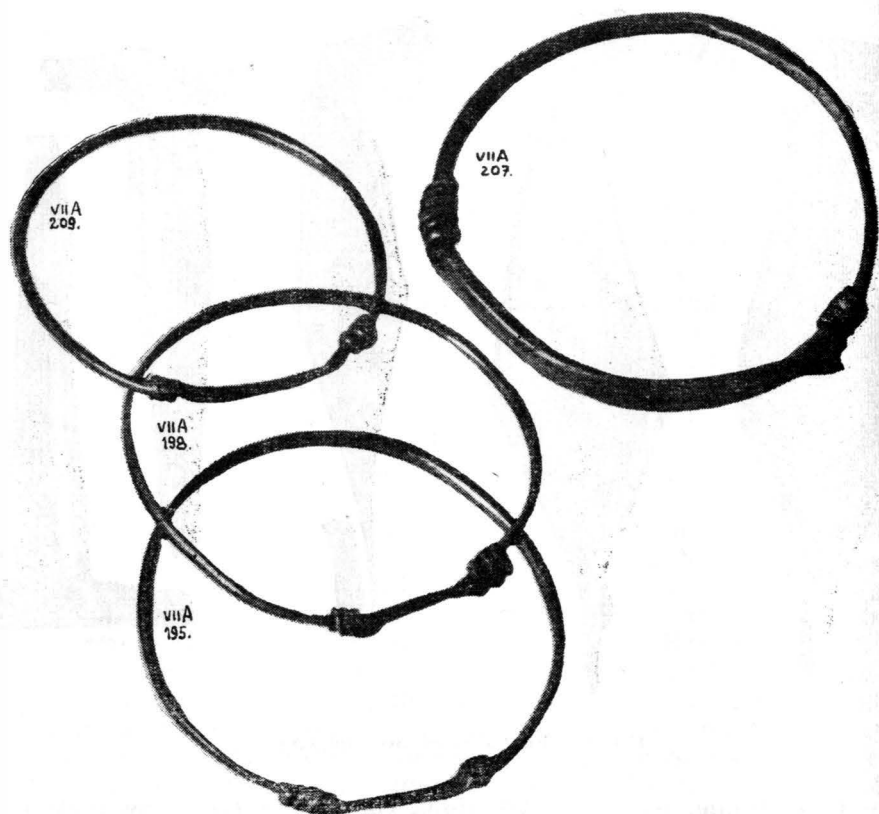

Fig. 2.— Brățări unispirale avînd capetele înfășurate pe bară.

ca diferența dintre numărul fibulelor menționat la diverse date și cel actual să fie consecința modului, mai mult sau mai puțin riguros, în care s-a efectuat reconstituirea fibulelor din fragmentele existente.

Toate cele cinci fibule sînt ornamentate (fig. 1). Două dintre exemplarele „cu scut” au un motiv geometric, în formă de fir răsucit, conturînd marginea piciorului romboidal. A treia piesă din acest grupare drept podoabă un romb incizat ce se înscrie în suprafața piciorului; în porțiunea cea mai aplatizată se află patru șiruri de liniuțe inegale ca lungime, dispuse în zigzag, realizate tot prin incizie.

¹³ *Ibidem*.

Cele două fibule arcuite, aproape identice, au piciorul ornat cu două șiruri de linii incizate plasate astfel încît formează un șir de „V”-uri suprapuse. Virfurile „V”-urilor sînt unite de o linie ce străbate piciorul fibulei, asemenea unei coloane vertebrale.

Brățări. În ceea ce privește numerele de inventar, nu există o concordanță între ordinea numerotării actuale a obiectelor și ordinea prezentării acestora în articolul apărut în 1886. În ambele materiale la poziția 1 și 4 figurează cite o brățară. Pe lista actuală celelalte două brățări sînt trecute la pozițiile 10 și 12, pe cînd în publicația amintită ele dețin locurile 14 și 16. În amîndouă cazurile însă există o piesă intercalată, ca numerotare. Dacă mai adăugăm faptul că podoabele în discuție sînt precedate și urmate în ambele surse informative de aceleași obiecte, avem temeiul să presupunem că s-a efectuat doar o schimbare a locurilor fără să se fi intervenit în ordinea enumerării. Conform acestui raționament brățările poartă numerele de inventar următoare: VII A 195, nr. vechi 180 — 10,80 g; VII A 198, nr. vechi 183 — 9,83 g; VII A 207, nr. vechi 183 — 22,73 g; VII A nr. 209, nr. vechi 195 — 10,20 g.

Toate brățările sînt din sîrmă de argint. Extremitățile se suprapun pe o mică porțiune apoi se înfășoară pe corpul piesei prin cite trei spire la brățările mici și prin cinci și șase spire la exemplarul mare (fig. 2).

Colane. Ambele colane au fost identificate cu numerele de înregistrare: VII A 213, nr. vechi 199 — 58,97 g; VII A 214, nr. vechi 200 — 32,89 g. După documentația de care dispunem nu par să fi fost mai multe în acest tezaur. Sînt confecționate dintr-o bară de argint, cu secțiune rectangulară, torsionată. Sistemul de închidere constă dintr-un ochi format prin răsucirea pe corpul colanului a uneia dintre extremități și transformarea capătului opus al piesei în cîrlig terminat printr-un buton conic. Colanul mic (VII A 214) poartă urma unei lipiri prin batere cu ciocanul. Pasul spiralei, uniform în toată lungimea obiectului, nu pledează, după părerea noastră, pentru eventualitatea executării acestuia din două bucăți separate, lipite ulterior. Credem că ruperea piesei a avut loc în timpul utilizării ei, determinînd apoi mica reparație (fig. 3).

Lanț ornamental. În realitate este vorba doar de un fragment al unui lanț ornamental. Contrar afirmațiilor că lanțul cu numărul de inventar VII A 203, nr. vechi 188 — 149 g, 16,5 țoli (circa 43 cm) s-ar compune din sirme de argint împletite în opt fire, el este format de fapt din zale mici astfel îmbinate încît sugerează împletitura respectivă (fig. 4).

Placa de argint. Piesa cea mai importantă a acestui tezaur, placa de argint (VII A 217, nr. vechi 203 — 145 g, 15,7/14 cm) este pînă în prezent unică în cadrul obiectelor dacice de podoabă. După aspectul actual, indiferent de rolul său, avem motive să credem că era însoțită de cel puțin încă o piesă asemănătoare, care o întregea.

În stînga chenarului de ove (fig. 5) placa se continuă pe o porțiune îngustă. Pe această margine se mai păstrează două nituri și două orificii în care erau introduse alte nituri. Nitul din partea superioară a plăcii ține încă un fragment dintr-o placă de argint ce suprapunea marginea stîngă a exemplarului nostru. Întrucît distanța dintre orificiile pentru nituri și niturile existente este egală în toate patru cazurile,

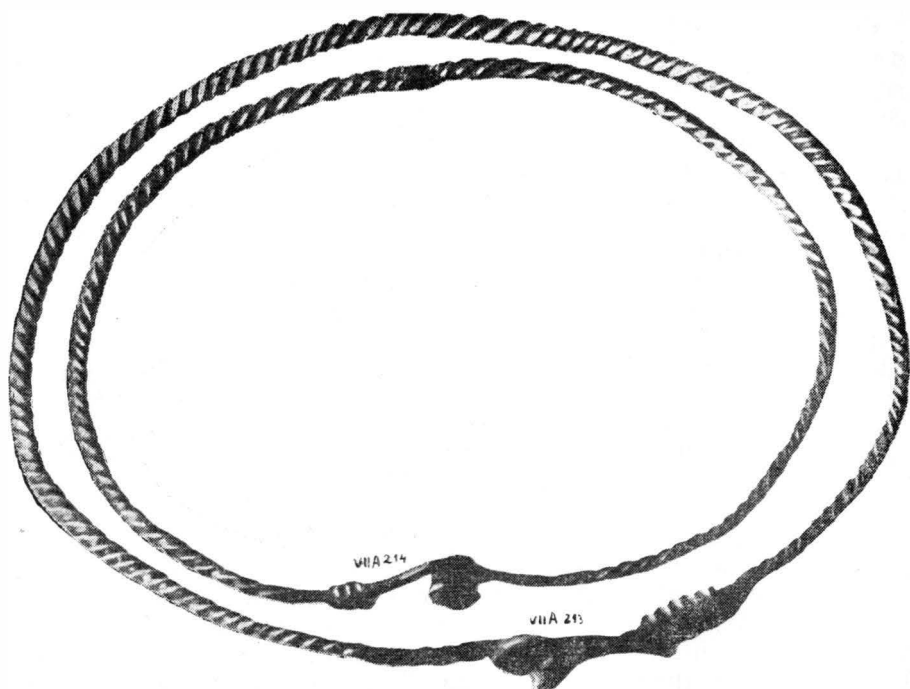

Fig. 3.— Colane avind sistemul de inchidere prin cirlig.

Fig. 4.— Fragment de lanț compus din zale.

ni se pare că la mijlocul intervalului dintre niturile ce se păstrează a mai existat încă unul. Porțiunea de la mijlocul extremității stîngi a plăcii, care lipsește, a rămas probabil atașată împreună cu nitul central de cealaltă placă (fig. 5).

Fragment de toartă. Piesa cu numărul de inventar VII A 125, nr. vechi 201 — 193,86 g a fost prezentată ca un fragment de corn (trîm-

Fig. 5. — Placă ornamentală cu figuri umane.

biță)¹⁴. Gura „pîlniei” e încadrată de o buză îngustă evazată spre exterior. Partea evazată este perforată la intervale egale ca și cum ar fi fost atașată de alt obiect cu ajutorul unor cuie sau nituri eventual. Avem deci temeiul să credem că fragmentul respectiv nu este o parte dintr-un instrument muzical, ci mai degrabă servea ca toartă sau minier, fiind prins cu ajutorul cuiei pe un vas ori pe un alt obiect (fig. 6).

¹⁴ *Ibidem.*

Obiecte mărunte. Din numeroasele piese mărunte care se mai păstrează din tezaurul de la Săliștea, mai sînt încă șaptesprezece cărora nu le putem cunoaște cu certitudine numerele vechi de inventar, și anume: trei inele plurispirale cu diametru redus (3–4 cm) – VII A 208 – 3,48 g; VII A 210 – 3,65 g; VII A 216 – 3,29 g; tot trei aplici-șaiabă rotunde, avînd zimțată marginea orificiului, VII A 196 – 4,80 g;

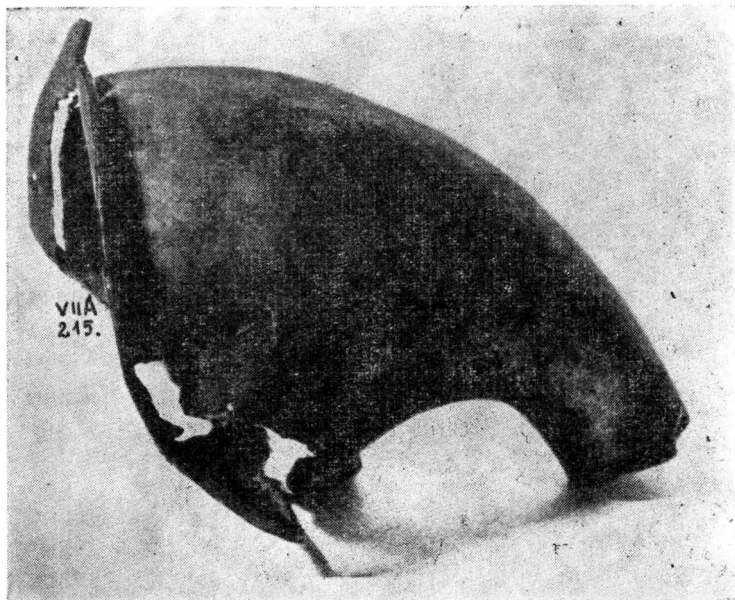

Fig. 6. — Fragment de toartă.

VII A 199 – 4,38 g; VII A 212 – 5,09 g; cinci „cuie” de lanț și șase „zale” din sîrmă răsucită cu extremitățile în formă de urechiușă. Acest grup de unsprezece piese este înregistrat în inventarul actual sub un singur număr – VII A 197 – 21,30 g (fig. 7).

Presupunerea că tezaurul de la Săliștea ar data „indiscutabil din timpul migrației popoarelor”¹⁵ n-a avut o viabilitate prea îndelungată. Pe măsura descoperirii în Transilvania a altor obiecte de podoabă din argint, piese izolate sau tezaure, s-a format părerea că acest tezaur se include în grupul podoabelor de argint transilvănene databile în cele două secole premergătoare erei noastre¹⁶. La mijlocul deceniului al treilea al veacului nostru, Vasile Pârvan încadra placa cu reprezentări antropomorfe de la Săliștea (Cioara), și împreună cu ea întregul tezaur, în La Tène-ul III, atribuindu-l dacilor¹⁷. Actualmente, dispunînd de un repertoriu cu peste optzeci de localități în care s-au descoperit obiecte

¹⁵ Actul nr. 896 din 4 martie 1821. Inedit : se păstrează la Muzeul de istoria artelor din Viena.

¹⁶ Egil Petersen, *A Gundestrup edény és a Csórai dombormű*, în *AE*, XIII, 1893, p. 201.

¹⁷ Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 532.

și tezaure de argint dacice¹⁸, originea autohtonă a tezaurului de la Săliștea (Cioara) primește o ireversibilă confirmare. Pentru majoritatea podoabelor fondului de la Săliștea posedăm analogii nu numai în cadrul tezaurelor din vecinătatea complexului de cetăți dace din Munții Orăștiei, ci și în tezaurele de pe tot cuprinsul Daciei preromane.

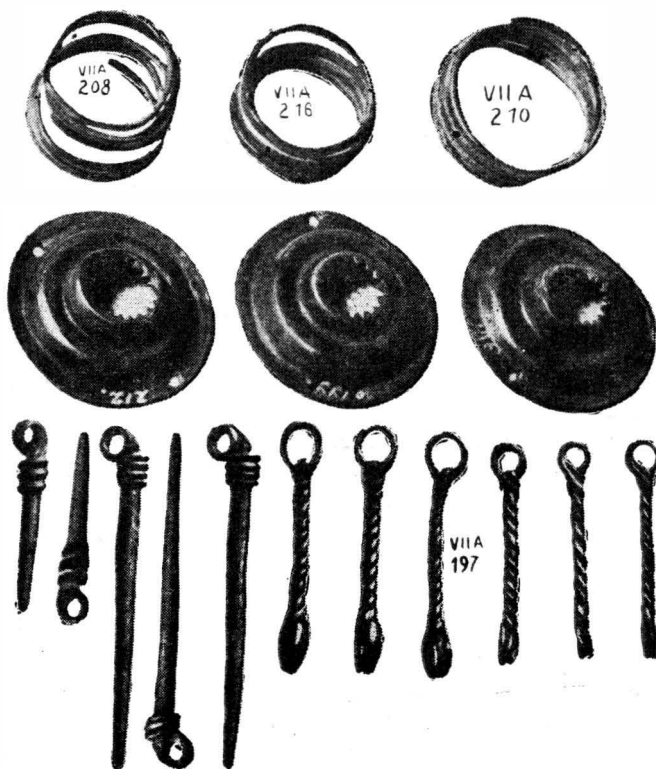

Fig. 7. — Inele plurispirale, aplci rotunde, pândntive în formă de cuie și „zale” din sirmă răsucită.

Fibulele cu piciorul aplatizat în formă de romb — cu scut — (VII A 204—5; VII A 201; VII A 200) au corespondent în privința formei, diferența constind de la caz la caz în detaliile ornamentației, în tezaurele de la Cerbăl¹⁹, Cadea Mare²⁰, Meri-Goala²¹, Poiana Gorj²², Remetea²³,

¹⁸ Repertoriu anexat comunicării *Tezaurele de argint dacice*, de L. Mărgăritan, prezentată la prima sesiune a muzeelor din România; rezumat apărut în *Revista muzeelor*, 1965, număr special, p. 429.

¹⁹ *AE*, IX, 1875, p. 215.

²⁰ Nándor Fetiçh, *Archaeologische Beiträge zur Geschichte der sarmatisch-dakischen Beziehungen*, în *Acta Arch—Budapesta*, III, 1953, p. 161, pl. XXXVII/1—3.

²¹ Dorin Popescu, *Objets de parure géto-daces en argent*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, 186, fig. 3.

²² C.S. Nicolăescu-Plopșor. *Le trésor dace de Poiana Gorj*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 206, fig. 3.

²³ *AE*, XXVI, 1906, p. 367, fig. 214.

Şaes²⁴ şi Sărăcsău²⁵. Cele două fibule cu piciorul arcuit (VII A 211 a şi b) au replică în fibula de acelaşi gen din tezaurul de la Sincraieni²⁶.

Analogiile de care dispunem pentru brăţările VII A 209, VII A 198 şi VII A 195 ne îndreptăţesc să presupunem că cele trei podoabe ar fi putut fi utilizate şi ca inele de închidere a lanţurilor ornamentale, ca de pildă la exemplarele de la Coada Malului²⁷, Meri-Goala²⁸, Cojocna²⁹, Recaş³⁰. Brăţara mare (VII A 207), folosită ca atare, are analogii cu podoabele de acest tip din tezaururile de la Poiana Gorj³¹, Coada Malului³², Coldău³³ şi Cerbăl³⁴.

Colanele din bară de argint răscuită (VII A 213 şi VII A 214) îşi găsesc analogii printre podoabele de argint din tezaururile ieşite la iveală la Oradea³⁵, Şimand³⁶, Tirpeşti³⁷, Cehetel³⁸ şi cu încă două exemplare provenite dintr-o localitate neidentificată din judeţul Hunedoara³⁹.

Nici fragmentul de lanţ (VII A 203) nu are mai puţine elemente de comparaţie. Lanţuri similare intră în componenţa tezaururilor de la Şeica Mică⁴⁰, Meri-Goala⁴¹, Coada Malului⁴², Orăştioara de Sus⁴³ şi cel păstrat la Muzeul arheologic din Cluj⁴⁴.

Cele trei inele plurispirale (VII A 208; VII A 210; VII A 216) au numeroase replici în tezaururile de la Sărăcsău⁴⁵, Cerbăl⁴⁶ şi Remetea⁴⁷.

²⁴ Vasile Pârvaş, *op. cit.*, pl. XXXVII/2.

²⁵ Octavian Floca, *Contribuţii la cunoaşterea tezaururilor de argint dacice, tezaururile de la Sărăcsău şi Şeica Mică*, Bucureşti, 1956, p. 10, fig. 7.

²⁶ Székely Zoltán, *Contribuţii la cultura dacilor în a doua epocă a fierului*, Miercurea Ciuc 1954, p. 39, pl. XVIII/5.

²⁷ Dorin Popescu, *Nouveaux trésors géto-daces en argent*, în *Dacia*, XI—XII, 1945—1946 p. 266.

²⁸ Dorin Popescu, *Objets de parure* ..., în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 184, fig. 1

²⁹ *Ibidem*, p. 189, fig. 9/1.

³⁰ Liviu Mărghită, *Despre un lanţ de argint din „epoca romană”*, în *Revista muzeelor*, 1, 1967, p. 48, fig. 1.

³¹ C.S. Nicolăescu-Plopşor, *op. cit.*, 204, fig. 1/3.

³² Dorin Popescu, *Nouveaux trésors* ..., în *Dacia*, XI—XII, 1945—1946, p. 266.

³³ Nándor Fetiş, *op. cit.*, p. 157.

³⁴ Fr. Rómer, *op. cit.*, p. 387.

³⁵ *Ibidem*, p. 205, fig. 1/2; Muzeul judeţean Bihor, inv. 1 186.

³⁶ Muzeul judeţean Bihor, inv. 3 140.

³⁷ Silvia Marinescu-Bilcu, *Un torques geto-dacic de argint descoperit în Moldova*, în *SCIV* XII, 1962, 1, p. 112, fig. 1.

³⁸ Székely Zoltán, *Noi tezaururi dacice descoperite în sud-estul Transilvaniei*, în *SCIV*, 16, 1965, 1, p. 56, fig. 5/6,7.

³⁹ Dorin Popescu, *Objets de parure* ..., în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 193 fig. 13/3,4.

⁴⁰ Oct. Floca, *op. cit.*, p. 28, fig. 20.

⁴¹ Dorin Popescu, *Objets de parure* ..., în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 185, fig.

⁴² Dorin Popescu, *Nouveaux trésors* ..., în *Dacia*, XI—XII, 1945—1947, p. 266.

⁴³ Marton Roska, *Repertorium*, Cluj, 1940, p. 22, nr. 80.

⁴⁴ Dorin Popescu, *Objets de parure* ..., în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 190, fig. 10

⁴⁵ Oct. Floca, *op. cit.*, p. 12, fig. 13.

⁴⁶ Nándor Fetiş, *op. cit.*, pl. XXIV.

⁴⁷ *AE*, XXVI, 1906, p. 365.

Cuiele prevăzute cu un „ochi” de fixare la una din extremități sint de asemenea prezente în tezaurele de la Oradea⁴⁸, Cojocna⁴⁹, Meri-Goala⁵⁰ și Gura Văii⁵¹.

În colecția Muzeului județean Bihor-Oradea⁵² se păstrează zale din sirmă împletită, avînd extremitățile răsucite în formă de urechiușă, identice cu exemplarele de acest tip din tezaurul de la Săliștea.

Obiectele „unice” din tezaurul de la Săliștea (Cioara), și anume: placa de argint (VII A 217), fragmentul de toartă (VII A 125) și aplicile-șaiabă (VII A 196; VII A 199; VII A 212) nu se deosebesc nici ele de grupul celorlalte podoabe dacice. O gamă de elemente stilistico-ornamentale și procedee de tehnică a execuției pledează pentru integrarea lor în aceeași categorie cu restul pieselor tezaurului.

Deși pînă în prezent în conținutul tezaurelor de argint dacice nu s-a mai semnalat prezența unei plăci asemănătoare cu cea de la Săliștea, posedăm suficiente probe care atestă pe scară destul de largă utilizarea motivelor ornamentale animaliere și antropomorfe în arta toreutică dacică. Pe lângă fibula cu mască umană provenită de undeva din Transilvania⁵³, cunoscută și de Vasile Pârvan, fibulele cu mască umană de la Coadă Malului⁵⁴ și Bălănești⁵⁵, falerele de la Rotbav⁵⁶, Surcea⁵⁷ și Herestrău⁵⁸, cit și plăcuțele ornamentate de la Nădăștia⁵⁹ sint mărturii ale utilizării destul de frecvente ca motiv ornamental a figurii umane și a tehnicii de confecționare a foi de argint pe care sint imprimate motivele respective. Aurirea plăcii de la Săliștea constituie un procedeu de lucru cunoscut de daci. Urme de aurire se constată pe falerele de la Herestrău⁶⁰ și Surcea⁶¹, cit și pe cîteva din vasele din tezaurul de la Sîncrăieni⁶², fapt ce denotă răspîndirea acestei tehnici pe o arie întinsă.

Despre cele două reprezentări umane de pe placa de la Săliștea V. Pârvan afirma că „tipul reprezentat nu e pur etnografic, ci e o combinație de elemente artistice tradiționale și de un caracter mai degrabă străin decît dacic”⁶³. Aspectul personajelor ne îndreptățește însă să pleptăm mai hotărît pentru originea lor autohtonă. În acest sens ni se pare izbitoare asemănarea între încălțămîntea figurilor de pe placa de la Săliștea și opincile purtate de dacii redați pe metopele monumentului de la Adamclisi⁶⁴. Din așezarea getică de la Popești se cunosc două frag-

⁴⁸ Muzeul județean Bihor, inv. 1 186.

⁴⁹ Dorin Popescu, *Objets de parure...*, în *Dacia*, VII–VIII, 1937–1940, p. 184, fig. 1.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 189, fig. 9.

⁵¹ Gábor Teglás, *A történelemelőtti Dáciáról*, în *AE*, XII, 1892, p. 410.

⁵² Muzeul județean Bihor, inv. 1 186.

⁵³ E vorba de fibula publicată în *AE*, XI, 1891, p. 438.

⁵⁴ D. Popescu, *Nouveaux trésors...*, în *Dacia*, XI–XII, 1945–1947, p. 266.

⁵⁵ Eugenia Popescu, în *Revista muzeelor*, 1965, număr special, p. 428.

⁵⁶ Marton Roska, *op. cit.*, p. 199, nr. 96.

⁵⁷ Székely Zoltán, *Contribuții...*, pl. III.

⁵⁸ Dorin Popescu, *Nouveaux trésors...*, în *Dacia*, XI–XII, 1945–1947, p. 35–51.

⁵⁹ Marton Roska, *op. cit.*, p. 199, nr. 920.

⁶⁰ Dorin Popescu, *Nouveaux trésors...*, în *Dacia*, XI–XII, 1945–1947, p. 35–51.

⁶¹ Székely Zoltán, *Contribuții...*, p. 37.

⁶² Dorin Popescu, în *Dacia*, II, N.S., 1958, p. 157–206.

⁶³ Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 533.

⁶⁴ Florea Bobu Florescu, *Monumentul de la Adamclisi*, București, 1959, p. 453, fig. 235, 36, 237.

mente dintr-o statueta din lut ars, reprezentind picioare încălțate cu opinci⁶⁵. Același tip de încălțăminte existent pe cele trei vestigii atit de diferite ca gen, stil și cronologie nu este întâmplătoare, așa cum ar părea la prima vedere. S-a putut ajunge la o asemenea identitate a încălțăminteii în cele trei cazuri în urma faptului că făuritorii lor, deși îndepărtați unii de alții în spațiu și în timp, s-au folosit de aceeași sursă de inspirație — înfățișarea autohtonilor daci. În sprijinul afirmației că figurile antropomorfe ale plăcii de la Săliștea reprezintă localnici, mai adăugăm că părul celor două personaje de pe placa de argint e redat la unul în forma unor șuvițe verticale, iar în șuvițe orizontale la celălalt. Tratarea podoabei capilare în chipul unor șuvițe plasate orizontal se constată și la figurile dacilor de pe metopele de la Tropaeum Traian⁶⁶. O tradiție artistică locală pare să se distingă în felul în care e executată mina dreaptă a personajului din dreapta. Poziția acesteia poate fi considerată o copie a poziției membrilor superioare a statuiilor antropomorfe de la Baia de Criș, încadrate cronologic — după recente cercetări — în epoca metalelor⁶⁷. Motivele ornamentale vegetale, constind din lujeri terminați prin palmete incizate în spațiul din jurul personajelor, se întilnesc în formă aproape identică pe unul din vasele de argint dacice de la Sincraieni⁶⁸. Procedul de „umplere” a porțiunilor libere ale plăcii prin cerculețe imprimate este de asemenea întâlnit pe plăcuța ornamentală ce se păstrează, împreună cu lanțul de care atârna, la Muzeul din Cluj⁶⁹, pe „cataramele” din tezaurul de la Poiana Gorj⁷⁰ și pe colierele din plăcuțe de argint de la Sărăcsău⁷¹.

Procedul de a confecționa unele piese de podoabă din foaie de argint, nu din sîrmă cu diverse secțiuni, se confirmă nu numai prin vase și falere. Se cunoaște chiar o brățară cu extremitățile terminate prin protome de animal, lucrată din foaie de argint, descoperită cu prilejul cercetării cetății dacice de la Bănița⁷². Deci tehnica execuției acestei piese, altfel dificil de identificat (VII A 125), nu este necunoscută în arta meșterilor argintari din Dacia preromană.

Cele trei aplici, care nici ele nu au o identificare certă a utilizării, își găsesc o oarecare asemănare cu suporturile picioarelor de vase de la Surcea⁷³.

Numeroasele analogii din cadrul celorlalte tezaure de obiecte de argint dacice pledează pentru originea dacică a tuturor pieselor de podoabă care se mai păstrează astăzi din bogatul tezaur de la Săliștea. Mai mult chiar, diversele tipuri de podoabe existente în tezaure descoperite în localități situate la distanțe apreciabile sînt întrunite în cadrul tezaurului de la Săliștea (Cioara). Prin această calitate a sa, de a con-

⁶⁵ Ion Horațiu Crișan, *Ceramica daco-geică*, București, 1967, p. 25, fig. 7.

⁶⁶ Florea Bobu Florescu, *op. cit.*, p. 329, fig. 151, metopa XX și fig. 148, metopa XVII.

⁶⁷ Octavian Floca, *Statuile primitive antropomorfe de la Baia de Criș*, în *Sargetia*, Anuarul Muzeului județean Hunedoara, Deva, IV, 1966, p. 46, pl. A, B, C.

⁶⁸ Székely Zoltán, *Contribuții...*, pl. X/3 și pl. XI.

⁶⁹ Dorin Popescu, *Objets de parure...*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 190, fig. 10.

⁷⁰ C.S. Nicolăescu-Plopșor, *op. cit.*, p. 206, fig. 3 și p. 208, fig. 4.

⁷¹ Oct. Floca, *Contribuții...*, București, 1956, p. 7—18.

⁷² M. Macrea, Oct. Floca, N. Lupu, I. Berciu, *Cetăți dacice din sudul Transilvaniei*, București, 1966, p. 32, fig. 12.

⁷³ Székely Zoltán, *Contribuții...*, pl. I/3, 4, 5, 6 și pl. II.

ține piese de podoabe dacice răspindite în tezaurele de pe întregul teritoriu al Daciei preromane, tezaurul în discuție reprezintă, lăsînd de o parte unele influențe străine, o elocventă dovadă a unității depline a artei prelucrării argintului la daci. El mai atestă existența, pentru întreaga societate autohtonă, a acelorași preferințe estetice, consecință a unui nivel omogen de dezvoltare materială și culturală.

TRÉSOR DE PARURES DACES EN ARGENT, DE SĂLIȘTEA (dép. d'Alba)

RÉSUMÉ

Le trésor de parures en argent qui fut découvert en 1820 à Săliștea (anciennement comm. de Cioara, dép. d'Alba) fut sujet, jusqu'à présent, à différentes attributions et déterminations chronologiques. Le grand nombre de pièces en argent de facture dacique et les connaissances accumulées jusqu' à présent concernant le travail de l'argent par les Daces plaident pour l'origine autochtone de toutes les pièces du trésor de Săliștea. Les différents types de parures de ce trésor se retrouvent dans les autres trésors daces découverts sur tout le territoire de la Dacie préromaine. Ce fait atteste que le trésor en discussion est une preuve éloquente d'une parfaite unité de l'art toreutique dace, qui est d'ailleurs une conséquence naturelle du niveau homogène de développement de la société dace aux deux derniers siècles avant la conquête romaine.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — Fibule au pied aplati.

Fig. 2. — Bracelets unispirales aux bouts enroulés.

Fig. 3. — Colliers à fermeture à crochet.

Fig. 4. — Fragment de chaîne à mailles.

Fig. 5. — Plaque décorée de figures humaines.

Fig. 6. — Fragment d'anse.

Fig. 7. — Bagues plurispirales, appliques rondes, pendentifs en forme de clous et « mailles » en fil de fer tordu.

